

ماهنامه مرکز علم سنجی دانشگاه علوم پزشکی ایلام

سال سوم، شماره ۲۶ - مهر ماه ۱۴۰۳

این ماهنامه با هدف آشنایی با پریزما منتشر می شود.

تهیه و تنظیم

فاطمه شیرولی کارشناس کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی

با همکاری

پروانه رنجبر دکترای اطلاع رسانی پزشکی

فهرست مطالب

صفحات	عناوین
۳	تاریخچه پرزما
۳	کاربرد QUOROM
۳	بیانیه PRISMA
۴	اهداف PRISMA
۴	ویژگی های کلیدی یک مرور نظامند
۴	چک لیست (سیاهه) PRISMA
۵	نمودار جریان پرزما
۶	منابع

در اوایل دهه ۱۹۹۰ میلادی، گروهی از متخصصین شامل اپیدمیولوژیست ها و سردبیران مجله های پزشکی، دستور العمل هایی را برای بهبود کیفیت گزارش مقاله های پژوهشی بهداشتی تدوین کردند. این دستورالعمل ها معمولاً در قالب یک چک لیست، نمودار جریانی و یا یک متن صریح می باشند. دستورالعمل های گزارش نویسی، شامل عنوان هایی ضروری است که برای انجام یک پژوهش روشن و شفاف مورد استفاده قرار می گیرند و بر مسائلی که ممکن است سبب تورش در پژوهش شوند، تمرکز دارند. این دستورالعمل ها علاوه بر کمک به نویسندگان به عنوان ابزار نگارش، می توانند به داوران هم در ارزیابی مقالات کمک شایانی نمایند.

قبل از سال ۱۹۹۶، مطالعه های فرا تحلیل به طور مطلوب گزارش نمی شدند بنابراین یک گروه بین المللی اقدام به تهیه دستورالعملی تحت عنوان " کیفیت گزارش مقاله های فرا تحلیل " (Quality Of Repots Of Meta-analyses, QUOROM) کردند که بر نحوه گزارش نویسی مقالات فراتحلیل منتج از مطالعات تصادفی کنترل شده تمرکز داشت و در این سال ها بود که گزارش این نوع از مطالعات بهبود نسبی پیدا کرد و به روز شد. QUOROM در واقع دستورالعملی برای گزارش مناسب تر مرور های نظامند است. اساس کواروم شامل چک لیستی از عنوان ها است که بایستی توسط نویسنده مقاله مروری مورد استفاده قرار گیرد. همچنین دارای یک نمودار جریانی است که پیشرفت مقالات را در طی مرور نشان می دهد.

کاربرد QUOROM

- ۱ - برای نویسندگان راهنمای مفیدی است
- ۲ - دآوری عینی تر و راحت تری ایجاد می کند
- ۳ - برای خوانندگان این گونه مرورها، کیفیت بالاتری را ارائه می نماید.

بیانیه PRISMA

در سال ۲۰۰۹ میلادی دستورالعمل کواروم مورد بازبینی قرار گرفت تا بتواند چندین پیشرفت عملی و مفهومی را در مقاله های مروری منظم مورد توجه قرار دهد و از آن به بعد QUOROM به PRISMA تغییر نام یافت. دلیل دیگر برای این تغییر نام در بر گرفتن هر دو مطالعه مروری منظم و فراتحلیل بود به این صورت که مدت کوتاهی پس از نشست بازبینی پروتکل قبلی (کواروم)، پیش نویس چک لیست در گروه اجرایی، اعم از افرادی که حضور داشتند و یا دعوت شده بودند اما به دلایلی قادر به حضور نبودند، مورد بررسی قرار گرفت. و پس از ۱۱ بار تجدید نظر مطالب، چک لیست، نمودار جریانی و بیانیه به جامعه علمی اعلان گردید.

بیانیه پرزما، چک لیست و نمودار جریانی آن مورد تأیید سازمان های علمی و مهم بین المللی زیر قرار گرفت:

- مرکز مرور ها و پایان نامه / نقد و نشر (Centre for Reviews and Dissemination)

- بنیاد همکاری کوکران (Cochrane Collaboration)

- آژانس همکاری ملی مراقبت های بهداشتی مبتنی بر شواهد

(National Evidence-based Healthcare Collaborating Agency(NECA))

-انجمن جهانی ویراستاران پزشکی (World Association of Medical Editirs)

پریزما مجموعه ای مبتنی بر شواهد با حداقل آیتم است که به نویسندگان کمک می کند تا آرایه وسیعی از مرور های نظامند و فرا تحلیل را که به ارزیابی منافع و مضرات مداخله در مراقبت های بهداشتی می پردازند گزارش کنند. پریزما عبارت است از دستورالعملی به منظور شفاف و علمی سازی گزارش نویسندگان مقالات مروری.

اهداف PRISMA

هدف از بیانیه پریزما این است که به نویسندگان کمک کند تا بتوانند در گزارش مرور های منظم و فراتحلیل کارآزمایی های تصادفی موفق عمل نمایند. پریزما یک راهنمای طراحی شده است که گزارش مرورهای ساختارمند و متاآنالیز را توسعه و بهبود می بخشد. از این رو، نویسندگان مقالات علمی از دستورالعمل های پریزما برای آماده سازی و انتشار یک مرور نظامند کمک بگیرند. هدف اساسی از تدوین دستورالعمل ها آن است که پزشکان، پژوهشگران و مدیران بتوانند سوالات اساسی و کلیدی خود را با درک نقاط ضعف و قوت یک پژوهش مروری، یک سؤال خاص بالینی با دیگر مسائل مرتبط با بیمار مطرح نمایند.

ویژگی های کلیدی یک مرور نظامند

الف) مجموعه ای روشن از اهداف که قابلیت باز تولید متدولوژی را داشته باشد

ب) یک جستجوی نظامند است که برای شناسایی تمام مطالعات مرتبط با یکدیگر، تلاش می کند

ج) ارزیابی کننده یافته های مطالعات معتبر است

د) ارائه نظامند و سازنده ویژگی ها و یافته های مطالعاتی است که مورد بررسی قرار گرفته اند.

چک لیست (سپاهه) PRISMA

چک لیست پریزما شامل ۲۷ آیتم مرتبط با محتوای یک مرور نظامند و فرا تحلیل بوده و مشتمل بر چکیده، روش ها، نتایج، بحث و منابع مالی است. در مورد چک لیست، عنوان مقاله می بایست مشخص کننده نوع مطالعه، نظامند، فراتحلیل و یا در برگزیده هر دو مورد باشد. چکیده مرور نظامند یا فراتحلیل باید دارای خلاصه ای ساختارمند و مقدمه نیز دارای شرحی منطقی برای این مرور باشد و به صراحت و روشنی به پرسشی که مطرح می کند، بپردازد.

در قسمت مواد و روش ها، این موضوعات مورد توجه قرار می گیرند: چنانچه پروتکلی برای بررسی وجود دارد آن را مشخص نموده و می گوید از چه طریقی قابل دسترسی است و معیارهای واجد شرایط بودن پژوهش ها کدام است. همچنین تمام

منابع اطلاعاتی (پایگاه داده) مورد استفاده را معرفی می نماید و راهبرد جستجوی مقالات استفاده شده را ارائه و روند انتخاب پژوهش ها و جمع آوری داده ها را شرح می دهد.

نتایج می توانند در برگیرنده موارد زیر باشند: مطالعه هایی که مورد انتخاب قرار گیرند (تعداد پژوهش ها و واجد شرایط بودن آن ها و همچنین دلایل کافی برای کنار گذاشتن یک پژوهش). برای هر گروه مداخله، ایده آل آن است که به صورت یک نمودار جنگلی (Forest plot)، اطلاعات ساده و خلاصه شود.

در قسمت بحث مقاله مروری نظامند، یافته های اصلی، از جمله قدرت شواهد و ارتباطشان با گروه های کلیدی باید خلاصه شوند. در مورد وجود محدودیت در سطح مطالعه، پیامد، و همچنین در سطح مرور انجام شده، بحث و یک تفسیر کلی از نتایج ارائه نماید و برای تحقیقات آینده پیشنهاد هایی داشته باشد.

در قسمت تأمین منابع مالی باید ضمن برشمردن "حامیان پژوهش و در نهایت مقاله منتج از آن"، نقش افراد یا مؤسسات مرتبط در انجام و انتشار پژوهش را به روشنی مشخص نمایند

نمودار جریان پریزما

نموداری است که در آن، جریان اطلاعات مرتبط با مراحل مختلف یک مرور منظم به تصویر کشیده می شود. اطلاعات در مورد تعداد مقالات مشخص شده در جستجوی کتابخانه ای، تعداد مطالعاتی که وارد و یا حذف شده اند و همچنین اطلاعات مربوط به دلایل کنار گذاشته شدن آن ها را مشخص می کند.

در نمودار جریانی پریزما چهار مرحله کلی وجود دارد که عبارتند از:

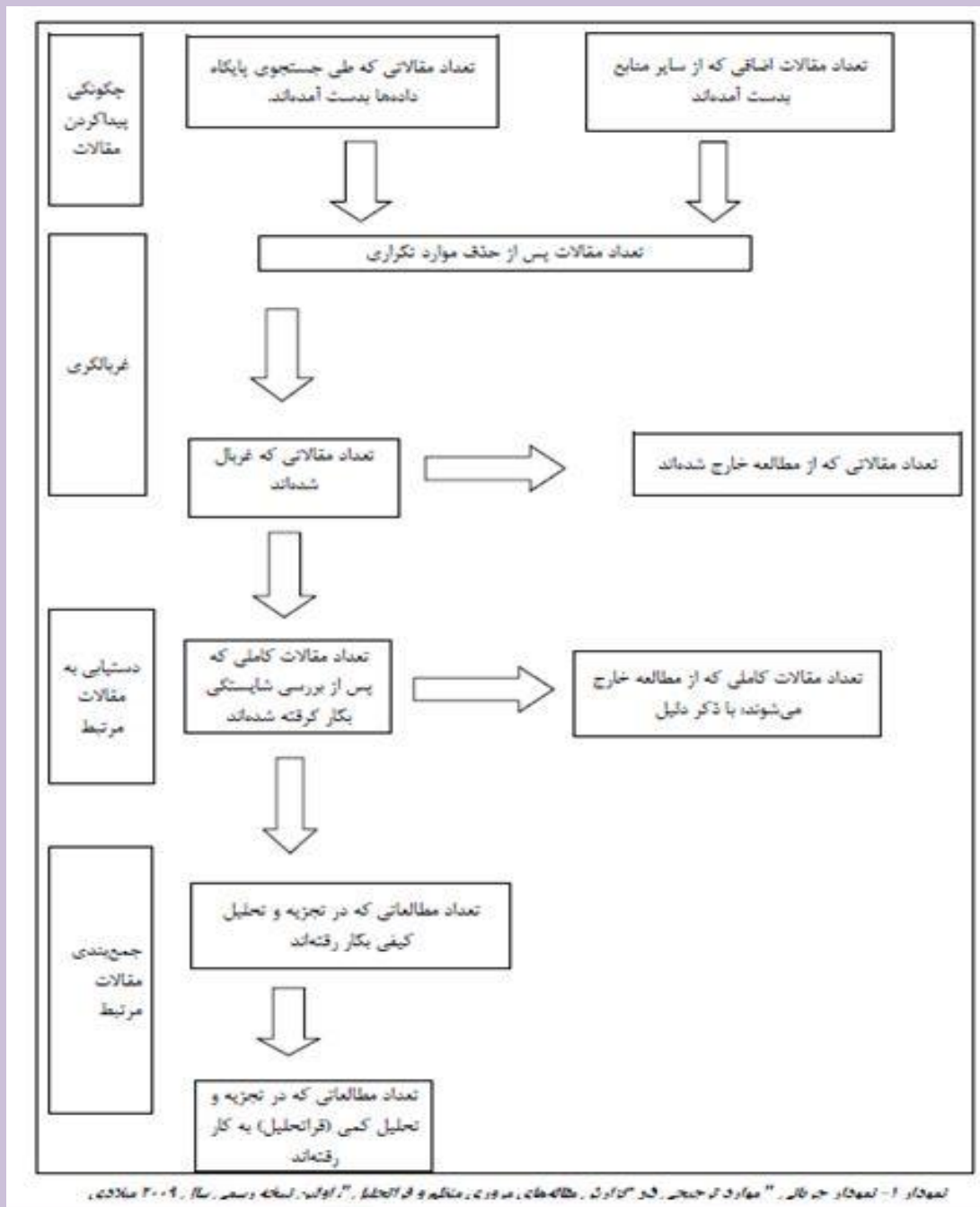
۱. مرحله چگونگی پیدا کردن مقالات
۲. مرحله غربالگری
۳. مرحله دستیابی به مقالات مرتبط
۴. مرحله جمع بندی مقالات مرتبط.

مرحله اول، گردآوری مقاله های مرتبط با مرور، تعداد مقاله هایی که از طریق جستجو در پایگاه داده ها و همچنین سوابق اضافی که از طریق منابع دیگر به دست می آیند را شامل می شود.

پس از آن مرحله غربالگری است که بیانگر تعداد مقالاتی است که بعد از حذف موارد تکراری باقی می ماند.

سپس متن کامل مقاله ها از جهت واجد شرایط بودن مورد بررسی قرار می گیرند و باز از بین این مقاله های کامل، مواردی با ذکر دلایل حذف می شوند.

در مرحله آخر، تعدادی از مقاله ها برای تهیه مقاله کیفی (مرور نظامند) و تعدادی دیگر برای تدوین مقاله کمی (فراتحلیل) مورد استفاده قرار می گیرند.

منابع

آثار، شکرالله، جلال پور، شیلا، ایوبی، رحمانی. پریزما؛ موارد ترجیحی در گزارش مقالات مروری منظم و فراتحلیل. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان. ۲۰۱۶. Apr 10;15(1):68-80.